

Asia: VN/32974/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

Lausunnonantajan lausunto

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus tarpeellinen?

Esitysluonnoksen mukaan oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskeva sääntely uudistetaan, täsmennetään ja yhtenäistetään oppilaan saaman tuen muotoja. Lisäksi Opetushallitus määräisi opetussuunnitelman perusteissa ennakoivista ja oppilaskohtaisista tukitoimista opetuksen järjestäjiä velvoittavasti ja laadittaisiin valtakunnallinen ohjeistus kirjaamisen tueksi.

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettuihin oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskeviin säännöksiin sisältyy yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa määriteltyihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen ja myös salassa pidettävien tietojen käsittelyä. Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 51 kohdan mukaan henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien- ja vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja vapauksille. Lisäksi kyse on lasten henkilötietojen käsittelystä, johon yleisessä tietosuoja-asetuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota (mm. johdanto-osan kohdat 38 ja 75).

Tietosuojavaltuutettu pitää henkilötietojen käsittelyn kannalta tarpeellisena, että kyseiset perusopetuslain säännökset, jotka on säädetty ennen kuin yleistä tietosuoja-asetusta alettiin soveltaa, arvioidaan ottaen huomioon yleinen tietosuoja-asetus ja sen mahdollistama kansallinen sääntelyvara. Oppilaiden oikeuksien ja vapauksien kannalta on tärkeää, että oppimisen ja koulunkäynnin tuen arvioinnissa ja toteuttamisessa sekä perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman perusteista poikkeamista käsiteltäessä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien ja salassa pidettävien henkilötietojen käsittely pyritään yhdenmukaistamaan, mikä on sääntelyn täsmentämisen ja valtakunnallisen ohjeistamisen yhtenä tavoitteena.

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että rekisterinpitäjän toimintaan sovellettava lainsäädäntö toimii perustana tietojärjestelmien suunnittelussa ja kehittämisessä. Toteutuessaan ehdotetuista perusopetuslain säännöksistä aiheutuu muutostarpeita opetuksen järjestäjien käyttämiin tietojärjestelmiin. Tietosuojavaltuutettu pitää tarpeellisena, että opetuksen järjestäjille suunnatussa valtakunnallisessa ohjeistuksessa kiinnitetään huomiota yleisen tietosuojasetuksen ja kansallisen lainsäädännön tietojärjestelmille asettamiin vaatimuksiin.

Esim. laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (609/2019).

Kts. Apulaistietosuojavaltuutetun aloite <https://tietosuoja.fi/-/apulaistietosuojavaltuutettu-on-tehnyt-aloitteen-koskien-oppilas-ja-opiskelijarekisterien-tietojen-luovutusta-opiskeluhuollolle-seka-Opetushallituksen-ohjeistus-Mita-tietoja-koulutuksen-jarjestaja-voi-luovuttaa-opiskeluhoitopalveluille?> | Opetushallitus (oph.fi)

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuelle määritelty kokonaisrakenne tarkoituksenmukainen?

-

Onko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

-

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

-

Onko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

-

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin?

Esitysehdotuksen mukaan oppilaiden henkilötietojen käsittely perustuisi ehdotettujen oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevien säännösten osalta yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan. Käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän (opetuksen järjestäjän) lakisääteisen veloitteen noudattamiseksi. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn on arvioitu perustuvan tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan, jonka mukaan tulee säätää myös asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Vaikka yleislakina sovellettavan tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 2 momentissa säädetään tällaisista suojoitoimista, tietosuojavaltuutettu pitää perusteltuna, että erityislainsäädännön valmistelun yhteydessä arvioidaan tarvittavat suojoitimet ja mahdolliset lisäsuojatoimien säätämistarpeet.

Onko teillä parannusehdotuksia esitysluonnokseen?

Yleinen tietosuojasetuksen 86 artiklan perusteella säädetyn tietosuojalain (1050/2018) 28 §:n mukaan henkilötietojen luovuttamisesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, julkisuuslaki). Salassa pidettäviä tietoja voi julkisuuslain 26 §:n perusteella luovuttaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty tai jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty,

antaa siihen suostumuksensa. Henkilötietojen luovuttamisesta voidaan säätää yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan edellytysten mukaisesti kansallisessa laissa.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen arviointiin ja toteutukseen liittyy moniammatillista yhteistyötä ja samalla myös henkilötietojen luovuttamistarpeita. Ehdotetun perusopetuslain 20 d §:n mukaan tarvittaessa tukitoimien tarpeen arviointiin osallistuvat opettajien lisäksi opiskeluhoollon ammattilaiset tai muut asiantuntijat. Perusopetuslain 40 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin tietojen salassapidosta voimassa olevan 1 momentin lisäksi. Salassa pidettävien tietojen luovutusta koskevaan 40 §:n 2 momenttiin ei ehdoteta muutoksia (vrt. mm. oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) terminologia) eikä esitykseen liittyvien oppilaiden henkilötietojen luovuttamista koskevien säännösten mahdollisia muutostarpeita ole arvioitu esityksessä tarkemmin. Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että lainsäädännön edellytetään tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 41 kohdan mukaan olevan selkeää ja täsmällistä ja sen soveltamisen henkilöiden kannalta ennustettavissa.

Ehdotetussa 4 a §:ssä säädettäisiin uudesta konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta, jota voitaisiin antaa ennaltaehkäisevästi myös muille kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana oleville oppilaille. Esitysluonnoksen perustelujen mukaan palvelua järjestettäisiin silloin, kun tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi. Kyse on opetuksen järjestämisestä ei sosiaali- ja terveyspalvelusta. Palvelussa käsiteltävien henkilötietojen käsittely (esim. rekisterinpitäjäyys) jää esityksen perusteella epäselväksi.

Esityksestä ilmenee, että opetus- ja kulttuuriministeriö kehittää oppimisen ja koulunkäynnin tuen tilastotiedonkeruuta. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen järjestäjän on tallennettava opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa tarkoitetun rahoituksen laskentaperusteena olevat perusopetuksen järjestämistä koskevat tiedot ja 6 §:n 3 momentin mukaan myös henkilön nimi ja oppijanumero. Opetushallitus antaa kyseisen lain 6 §:n 2 momentin mukaan tarkempia määräyksiä mm. 7 §:ssä säädettyjen tietojen tietorakenteista. Esitysluonnoksen perusteella jää osin epäselväksi, miten tiedonkeruuta on tarkoitus muuttaa. Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että myös tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö. Jos mahdollisuuksia valtakunnallisen tietovarannon tietojen hyödyntämiseen on tarkoitus laajentaa, tulee erikseen vielä arvioida erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä.

Tamminen-Dahlman Anne
Tietosuojavaltuutetun toimisto - Tietosuojavaltuutettu Anu Talus